

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу**

Кафедра економіки

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**

«_____» _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Формування заходів ефективного функціонування
підприємства в сучасних умовах господарювання

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Денис ЕРКАН

**Науковий керівник,
к.е.н., доцентка**

Тетяна ГАЛАГАН

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи

_____ **Еркана Дениса Абдуррахмановича** _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Формування заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання

Науковий керівник: Галаган Т.І., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «04» жовтня 2024 року № 3294

2. Термін подання здобувачем роботи: 12.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони та законодавчі акти України, річні звіти підприємства, району, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методичні аспекти ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання. 2. Сучасний стан економічної ефективності діяльності підприємства. 3. Шляхи підвищення ефективного функціонування підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Трактування понять «ефекту», «економічного ефекту». Трактування поняття «ефективність». Фактори впливу на економічну ефективність діяльності аграрного підприємства. Показники економічної ефективності діяльності підприємства. Ефективність господарювання. Аналіз платоспроможності і ліквідності. Фінансова стійкість підприємства. Ефективність використання ресурсного потенціалу. Економічна ефективність вирощування сільськогосподарських культур. Економічна ефективність вирощування біомаси міскантусу.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання . 22.02.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми кваліфікаційного дослідження	лютий 2024 р.	
2	Підготовка теоретичного розділу	квітень - травень 2024 р.	
3	Збір вихідної інформації	вересень 2024 р.	
4	Робота над другим розділом	вересень 2024 р.	
5	Робота над третім розділом	жовтень 2024 р.	
6	Узагальнення висновків та пропозицій	листопад 2024 р.	
7	Оформлення дипломної роботи	грудень 2024 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Формування заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання»

Кваліфікаційна робота містить: 72 с., 4 рис., 23 табл., 2 додатки, 38 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є сукупність процесів і явищ, які формують ефективну господарську діяльність аграрного підприємства в сучасних умовах.

Предмет дослідження – сукупність методів аналізу ефективності господарювання підприємства та формування заходів її підвищення.

Метою роботи є теоретичне і методичне дослідження діяльності аграрного підприємства та формування практичних напрямів підвищення ефективності його функціонування.

Методи дослідження. В процесі написання кваліфікаційної роботи застосовувалась сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, такі як: структурно-логічний; аналізу і синтезу; економічного та фінансового аналізу; узагальнення.

Інформаційною базою аналізу економічної ефективності діяльності підприємства були навчальні підручники, публікації в періодичних виданнях, Інтернет-джерела та звітна документація СТОВ «Вікторія» за 2021-2023 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
удосконалено:

- узагальнення сутності, поняття та методики визначення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства для подальшого формування заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання;

- напрями підвищення ефективності діяльності СТОВ «Вікторія» через ідею розширення напрямів виробництва продукції з метою стійкості його функціонування;

дістало подальший розвиток:

- обґрунтовано формування конкретних заходів поліпшення ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання через культивування нової для підприємства культури – міскантусу.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у формуванні конкретних заходів поліпшення ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання через культивування нової для підприємства та енергетично важливої для країни культури – міскантусу.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Вікторія» (СТОВ «Вікторія») Солонянського району Дніпропетровської області.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалась через наступні публікації:

1. Заходи ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання / Т.І. Галаган, Д.А. Еркан // Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, 03-04 жовтня 2024 р. Дніпро, ДДАЕУ, 2024. 252 с. С. 16-17

2. Диверсифікація як спосіб підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах / Т.І. Галаган, Д.А. Еркан, Ю.М. Іщик // *Ефективна економіка*. 2024. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.94>) <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5154/5199>)

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ефективність, економічна ефективність діяльності підприємства, показники ефективності діяльності підприємства, шляхи підвищення ефективності діяльності.

KEYWORDS

efficiency, economic efficiency of activity of the enterprise, indicators of the efficiency of the enterprise, ways of increasing the efficiency of activities.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	11
1.1. Сутність та поняття ефективного функціонування підприємства	11
1.2. Методика визначення ефективності функціонування підприємства	15
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	21
2.1. Аналіз ресурсного потенціалу підприємства	21
2.2. Аналіз фінансового стану	31
2.3. Ефективність діяльності підприємства та його конкурентна позиція	33
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	46
3.1. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства	46
3.2. Ефективність впровадження запропонованих заходів	49
Висновки до розділу 3	54
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Сутність ринкової економіки полягає в тому, що всі учасники ринку самостійно здійснюють свою господарську діяльність та самостійно несуть відповідальність за результати свого господарювання. В сучасних умовах можливість суб'єкту господарювання бути конкурентними забезпечується тільки тоді, коли його діяльність є ефективною. Ефективною є така діяльність підприємства, яка пов'язана з досягненням високих результатів господарювання.

Діяльність аграрного підприємства дуже різноманітна. Крім основної діяльності – саме виробництва продукції, керівництво здійснює діяльність по вдосконаленню системи організації праці та управління підприємства в цілому, диверсифікації діяльності у різних її формах, проведення інноваційно-інвестиційної діяльності тощо.

Питання ефективного функціонування підприємства досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці. Більше наукових праць цій темі присвятили: Андрейчук В., Беннет Б., Буряк П., Войтко С., Воронін О., Гавриш А., Герасимчук В., Гупало О., Дейнеко В., Зинов'єв В., Малик М., Манжура Є., Морозов О., Петі В., Покропивний С., Савицька О., Савенко Н., Савчук О., Швиданенко Н., Шемаєва М., Шевченко І. та багато інших.

Численні праці дослідників були присвячені теоретичним мікроекономічним засадам ефективності діяльності підприємства. Але сучасний економічний, політичний, в тому числі воєнний, енергетичний стан держави ставить перед підприємцями нові виклики. Саме цим і обумовлюється актуальність нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є сукупність процесів і явищ, які формують ефективну господарську діяльність аграрного підприємства в сучасних умовах.

Предметом дослідження є сукупність методів аналізу ефективності господарювання підприємства та формування заходів її підвищення.

Суб'єктом дослідження було сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» (СТОВ «Вікторія») Солонянського району Дніпропетровської області.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне і методичне дослідження діяльності аграрного підприємства та формування практичних напрямів підвищення ефективності його функціонування.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та розв'язані наступні **завдання**:

- розкрити сутність та поняття ефективного функціонування підприємства;
- висвітлити методику визначення ефективності функціонування підприємства;
- проаналізувати ресурсний потенціал та фінансовий стан підприємства;
- оцінити ефективність діяльності підприємства та його конкурентну позицію;
- розробити напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Методи дослідження. В процесі написання кваліфікаційної роботи застосовувалась сукупність загальнонаукових та спеціальних методів

дослідження, такі як: структурно-логічний; аналізу і синтезу; економічного та фінансового аналізу; узагальнення.

Інформаційною базою аналізу економічної ефективності діяльності підприємства були навчальні підручники, публікації в періодичних виданнях, Інтернет-джерела та звітна документація СТОВ «Вікторія» за 2021-2023 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

удосконалено:

- узагальнення сутності, поняття та методики визначення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства для подальшого формування заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання;

- напрями підвищення ефективності діяльності СТОВ «Вікторія» через ідею розширення напрямів виробництва продукції з метою стійкості його функціонування;

дістало подальший розвиток:

- обґрунтовано формування конкретних заходів поліпшення ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання через культивування нової для підприємства культури – міскантусу.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у формуванні конкретних заходів поліпшення ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання через культивування нової для підприємства та енергетично важливої для країни культури – міскантусу.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність СТОВ «Вікторія» Солонянського Дніпропетровської області.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалась через наступні публікації:

1. Заходи ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання / Т.І. Галаган, Д.А. Еркан // Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, 03-04 жовтня 2024 р. Дніпро, ДДАЕУ, 2024. 252 с. С. 16-17

2. Диверсифікація як спосіб підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах / Т.І. Галаган, Д.А. Еркан, Ю.М. Іщик // *Ефективна економіка*. 2024. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.94>) <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5154/5199>)

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Зміст кваліфікаційної роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутність та поняття ефективного функціонування підприємства

Сутність ринкової економіки полягає в тому, що всі учасники ринку самостійно здійснюють свою господарську діяльність та самостійно несуть відповідальність за результати свого господарювання.

В сучасних умовах можливість суб'єкту господарювання бути конкурентними забезпечується тільки тоді, коли його діяльність є ефективною. Ефективною є така діяльність підприємства, яка пов'язана з досягненням високих результатів господарювання.

Ефективність є фундаментальною категорією, яка відображає результативність діяльності. Питання сутності ефекту та ефективності, а також способи визначення економічної ефективності досліджували багато науковців-економістів. Розглянемо різні погляди вчених на термін «ефект» (таблиця 1.1).

Як видно з наведеної таблиці, загальне розуміння терміну «ефект» зводиться до трактування його як результату якихось дій. В залежності від виду проведеної діяльності та напряму, на який спрямований цей результат, ефект може бути технологічним, економічним, соціальним та екологічним.

Таблиця 1.1

Трактування понять «ефекту», «економічного ефекту»

Автор	Трактування визначення
Лозовський Л.Ш.	Ефект – результат, слідство якихось дій, який може вимірюватись і матеріальному, грошовому, соціальному або екологічному вираженні
Сурмін Ю.П.	Ефект – результат, наслідок яких-небудь дій
Сініцина Т.А.	Ефект – це результат, наслідок яких-небудь причин, дій, господарських заходів
Лозовський Л.Ш., Стародубцева О.Б.	Економічний ефект – результат економічної діяльності, який вимірюється як різниця між грошовим доходом та витратами на його отримання
Азріліян А.Н.	Економічний ефект – це результат реалізації заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва за рахунок економії ресурсів
Красник В.В.	Економічний ефект являє собою результат праці людини в процесі створення матеріальних благ

Джерело: складено автором

Аналогічно дослідимо точки зору науковців на термін «ефективність» (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Трактування поняття «ефективність»

Автор	Трактування визначення
Хачатуров Т.С.	Діяльність, спрямована на виконання планів виробництва продукції і її собівартості з врахуванням витрат ресурсів і потужностей
Долан Дж.	Ефективність діяльності – це максимально вигідне співвідношення між економічними результатами і сукупними витратами
Друкер П.	Пропонував ефективність визначати показниками прибутку та рентабельності
Матлім М.А.	Ефективність – це вираження відношення результатів виробництва до заходів, необхідних на їх отримання
Ейлон С., Голд Б., Сильвер Ю.	Ефективність – це продуктивність, яка визначається відношенням випуску продукції до витрат

Долан Е.	Ефективність – це вибір вірних цілей, на яких фокусується уся діяльність підприємства
----------	---

Джерело: складено автором

Трактування поняття ефективності має важливе як теоретичне, наукове, так і прикладне значення.

З наведених тлумачень різних науковців можна зробити узагальнення, що ефективність – це така економічна категорія, яка відображає співвідношення між отриманими результатами діяльності та витратами, залученими на їх отримання.

В загальному розумінні «ефективність» можна розрахувати наступною формулою:

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Ефект}}{\text{Результат}} \quad (1.1)$$

Економічна наука вирізняє різні види ефективності: технологічна, економічна, соціальна та екологічна.

Технологічна ефективність базується на технології виробництва продукції. Для сільськогосподарських підприємств показниками технологічної ефективності є урожайність певної сільськогосподарської культури, продуктивність тварин (надій молока на 1 голову, приплід на 100 голів тощо).

Соціальною ефективністю є результативність діяльності, яка має певне соціальне спрямування. Показниками соціальної ефективності є рівень доходів громадян, їх культурний рівень, рівень дозвілля, можливість використання відпустки тощо.

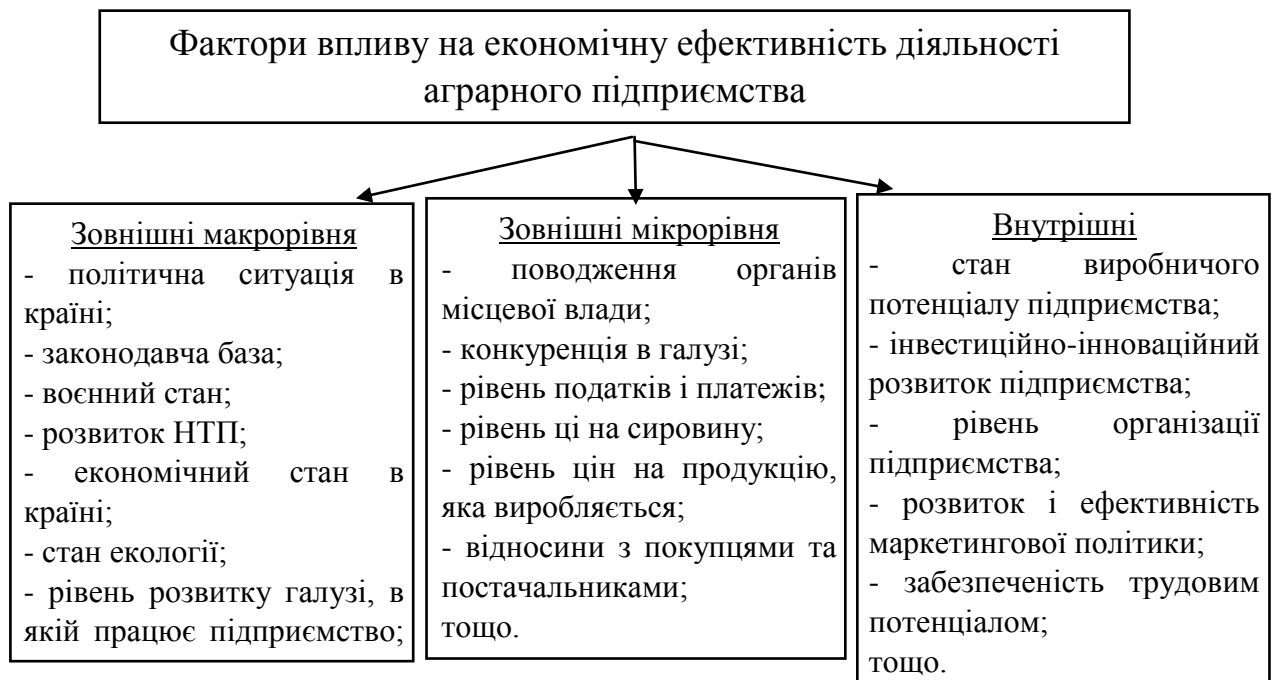
Екологічна ефективність, аналогічно соціальної ефективності, враховує екологічну складову, а саме рівень використання природних ресурсів та стан навколишнього середовища. Показниками екологічної ефективності виступають кількість забруднюючих речовин (за видами) на душу населення,

стан забруднення певних природних ресурсів (земельних, атмосферного повітря, водних). Рівень використання природних ресурсів.

Економічну ефективність можна розглядати як синергічну категорію усіх вище перелічених видів ефективності. Від рівня урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин залежить обсяг виробництва продукції. Від рівня соціальної захищеності працівників залежить їх продуктивність праці.

Економічна ефективність – найважливіша категорія ринкової економіки, яка саме пов'язана із здійсненням кінцевої мети виробництва та розвитку всього суспільства, а також безпосередньо пов'язана з розвитком кожного підприємства. Головною метою визначення економічної ефективності є визначення стану господарювання підприємства та резервів використання його ресурсів.

На економічну ефективність впливають фактори, які забезпечують різний напрям і силу впливу. Фактори впливу на економічну ефективність діяльності аграрного підприємства зобразимо схематично (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Фактори впливу на економічну ефективність діяльності аграрного підприємства

Джерело: складено автором

Усі внутрішні фактори, при умові достатнього забезпечення підприємства їх складовими, прямо пропорційно впливають на підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства.

Зовнішні фактори мають як позитивний, так і негативний вплив на результативність функціонування суб'єкту господарювання.

1.2. Методика визначення ефективності функціонування підприємства

Система показників економічної ефективності формується на основі кінцевої мети, яка досягається економістом в процесі аналізу, залежно від того, які процеси і явища досліджуються.

Розглянемо методики визначення деяких показників визначення економічної ефективності. Почнемо з показників ефективності використання земельноресурсного потенціалу, що є найважливішою складовою потенціалу аграрного підприємства (таблиця 1.3).

Як видно з таблиці 1.3, усі показники, які аналізують економічну ефективність використання земельних ресурсів аграрного підприємства вказують не тільки на рівень землекористування, а й на рівень отриманої чистої продукції на одиницю площі.

Таблиця 1.3

Показники ефективності землекористування

Назва показника	Методика розрахунку
Урожайність сільськогосподарських культур, ц/га	$\frac{\text{Валовий збір культури, ц}}{\text{Посівна площа культури, га}}$
Виробництво окремих видів продукції тваринництва на 100 га відповідних земельних угідь, ц/га	$\frac{\text{Виробництво певного виду тваринницької продукції, ц}}{\text{Відповідна площа угідь, га}} \cdot 100$
Коефіцієнт господарського використання землі	$\frac{S \text{ сільськогосподарських угідь, га}}{\text{Загальна } S \text{ площа підприємства, га}}$
Коефіцієнт розораності	$\frac{S \text{ ріллі, га}}{S \text{ сільськогосподарських угідь, га}}$
Коефіцієнт використання ріллі	$\frac{\text{Посівна } S, \text{ га}}{S \text{ ріллі, га}}$
Землевіддача, тис. грн.	$\frac{\text{Чиста продукція, тис. грн.}}{S \text{ сільськогосподарських угідь, га}}$
Землемісткість, га	$\frac{S \text{ сільськогосподарських угідь, га}}{\text{Чиста продукція, тис. грн.}} \cdot 1000$

Джерело: складено автором

В таблиці 1.4 розглянемо методики розрахунку показників, за допомогою яких досліджують економічну ефективність використання на підприємстві трудового капіталу.

Основним показником економічної ефективності використання трудового капіталу підприємства є показник продуктивності праці. Продуктивність праці вказує на обсяг, або вартість, виробленої продукції в розрахунку на одиницю вкладеної праці, яка може виражатись як у кількості працівників, які були задіяні на виробництві продукції, так і у кількості витраченого на виробництво продукції часу.

Таблиця 1.4

Показники ефективності використання трудового капіталу

Назва показника	Методика розрахунку
Продуктивність праці, (ц, грн.)	$\frac{\text{Обсяг виробленої продукції, ц}}{\text{Витрати часу, люд. – год.}}$
	$\frac{\text{Обсяг виробленої продукції, ц}}{\text{Кількість працівників, осіб}}$
	$\frac{\text{Вартість виробленої продукції, грн.}}{\text{Витрати часу, люд. – год.}}$
	$\frac{\text{Вартість виробленої продукції, грн.}}{\text{Кількість працівників, осіб}}$
Трудомісткість продукції, люд.-год.	$\frac{\text{Витрати часу, люд. – год.}}{\text{Вартість виробленої продукції, грн.}}$
	$\frac{\text{Витрати часу, люд. – год.}}{\text{Обсяг виробленої продукції, ц}}$
Трудозабезпеченість, осіб	$\frac{\text{Кількість працівників, осіб}}{S \text{ сільськогосподарських угідь, га}} \cdot 100$
Відпрацьовано 1 робітником за рік, люд.-год.	$\frac{\text{Витрати часу, люд. – год.}}{\text{Кількість працівників, осіб}}$
Коефіцієнт використання фонду робочого фонду часу	$\frac{\text{Витрати часу, люд. – год.}}{\text{Нормативний запас праці, люд. – год.}}$
Нормативний запас праці, люд.-год.	$\text{Кількість працівників, осіб} \cdot 1925, \text{ люд. – год.}$

Джерело: складено автором

Далі розглянемо показники, за допомогою яких досліджують економічну ефективність використання основних засобів підприємства (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Показники ефективності використання основних засобів

Назва показника	Методика розрахунку
Фондооснащеність виробництва, грн.	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних засобів, грн.}}{S \text{ сільськогосподарських угідь, га}}$
Фондоозброєність праці, грн.	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних засобів, грн.}}{\text{Кількість працівників, осіб}}$
Фондовіддача, грн.	$\frac{\text{Чистий дохід, грн.}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів, грн.}}$

Фондомісткість, грн.	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних засобів, грн.}}{\text{Чистий дохід, грн.}}$
Рентабельність основних фондів, %	$\frac{\text{Чистий прибуток, грн.}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів, грн.}} \cdot 100$

Джерело: складено автором

Аналогічно розглянемо показники, за допомогою яких досліджують економічну ефективність використання оборотних активів підприємства (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Показники ефективності використання оборотних активів

Назва показника	Методика розрахунку
Коефіцієнт оборотності	$\frac{\text{Чиста виручка, грн.}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів, грн.}}$
Коефіцієнт завантаженості	$\frac{\text{Середньорічна вартість оборотних активів, грн.}}{\text{Чиста виручка, грн.}}$
Тривалість одного обороту, днів	$\frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності}}$
Рентабельність оборотних активів, %	$\frac{\text{Чистий прибуток, грн.}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів, грн.}} \cdot 100$
Фондовіддача оборотних активів, грн.	$\frac{\text{Чистий дохід, грн.}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів, грн.}}$
Фондомісткість оборотних активів, грн.	$\frac{\text{Середньорічна вартість оборотних активів, грн.}}{\text{Чистий дохід, грн.}}$

Джерело: складено автором

В показниках, зазначених в таблиці 1.6 є особливості, які слід враховувати при аналізі сільськогосподарського підприємства. Так, в розрахунку коефіцієнту оборотності, як і показника завантаженості, чиста виручка від реалізації продукції збільшується на вартість тварин, переведених в основне стадо, та зменшується на вартість тварин, реалізованих з основного стада.

Крім того, при розрахунку терміну одного обороту за період дослідження в усіх підприємствах береться 360 днів. В аграрних підприємствах, враховуючи технологічні процеси вирощування

сільськогосподарських культур і утримання сільськогосподарських тварин, за період дослідження береться саме 365 днів.

Крім показників, якими можна дослідити ефективність використання певної групи ресурсного потенціалу підприємства, ще є показники, за допомогою яких можна проаналізувати загальну економічну ефективність функціонування підприємства (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7

Показники економічної ефективності діяльності підприємства

Назва показника	Методика розрахунку
Прибуток (збиток) підприємства, грн.	Чиста виручка від реалізації продукції – Повна собівартість реалізованої продукції
Рентабельність виробництва, %	$\frac{\text{Чистий прибуток, грн.}}{\text{Повна собівартість реалізованої продукції, грн.}} \cdot 100$
Рентабельність продаж, %	$\frac{\text{Чистий прибуток, грн.}}{\text{Чиста виручка від реалізації продукції, грн.}} \cdot 100$
Рентабельність активів, %	$\frac{\text{Чистий прибуток, грн.}}{\text{Активи, грн.}} \cdot 100$
Норма прибутку, %	$\frac{\text{Чистий прибуток, грн.}}{\text{Основні засоби + Оборотні активи, грн.}} \cdot 100$

Джерело: складено автором

Крім зазначених нами, в економічній науці є безліч інших показників, якими можна провести аналіз економічної ефективності господарювання підприємства.

Висновки до розділу 1

1. Ефективність є фундаментальною категорією, яка відображає результативність діяльності. В сучасних умовах можливість суб'єкту господарювання бути конкурентними забезпечується тільки тоді, коли його

діяльність є ефективною. Ефективною є така діяльність підприємства, яка пов'язана з досягненням високих результатів господарювання.

2. Економічна ефективність – найважливіша категорія ринкової економіки, яка саме пов'язана із здійсненням кінцевої мети виробництва та розвитку всього суспільства, а також безпосередньо пов'язана з розвитком кожного підприємства. Головною метою визначення економічної ефективності є визначення стану господарювання підприємства та резервів використання його ресурсів.

3. На економічну ефективність впливають фактори, які забезпечують різний напрям і силу впливу. Усі внутрішні фактори, при умові достатнього забезпечення підприємства їх складовими, прямо пропорційно впливають на підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства. Зовнішні фактори мають як позитивний, так і негативний вплив на результативність функціонування суб'єкту господарювання.

4. Система показників економічної ефективності формується на основі кінцевої мети, яка досягається економістом в процесі аналізу, залежно від того, які процеси і явища досліджуються.

5. Система показників економічної ефективності формується на основі кінцевої мети, яка досягається економістом в процесі аналізу, залежно від того, які процеси і явища досліджуються.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз ресурсного потенціалу підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Вікторія» знаходиться в Дніпропетровській області Дніпровського району село Широке. Підприємство було засновано 29.12.1998 року. Керівником юридичної особи є Булкін Сергій Іванович. Статутний капітал аграрного підприємства СТОВ «Вікторія» складає 34375 грн. Організаційно-правовою формою є товариство з обмеженою відповідальністю. Органом управління СТОВ «Вікторія» є загальні збори засновників/учасників.

Діяльністю підприємства є вирощування зернових і технічних культур, а також тваринництво. Відповідно КВЕД СТОВ «Вікторія» займається наступними видами діяльності:

- основний КВЕД:

01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;

- додаткові КВЕДи:

01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів;

01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур;

01.43 Розведення коней та інших тварин родини конячих;

01.45 Розведення овець і кіз;

- 01.46 Розведення свиней;
- 01.49 Розведення інших тварин;
- 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві;
- 03.22 Прісноводне рибництво (аквакультура);
- 10.11 Виробництво м'яса;
- 10.41 Виробництво олії та тваринних жирів;
- 10.61 Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості;
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;
- 49.41 Вантажний автомобільний транспорт;
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Основними елементами технології виробництва в СТОВ «Вікторія» є:

- використання біодеструкторів, для мінералізації рослинних решток;
- локальне внесення основного фосфорно-калійного добрива згідно рекомендацій агрохімічної лабораторії;
- основні добрива азотного живлення: карбамід, аміак безводний та карбамідно-аміачна суміш;
- 100 % використання припосівних добрив, в тому числі і рідких комплексних добрив;
- високоякісний посівний матеріал провідних виробників насіння: DEKALB, Syngenta, Pioneer;
- використання зареєстрованих сертифікованих препаратів для захисту сільськогосподарських культур;
- якісна нова техніка, для виконання агротехнологічних операцій марки John Deere, Case IH, HORSCH, Väderstad, New Holland та ін.

Підхід СТОВ «Вікторія» спрямований на забезпечення довготривалої продуктивності ґрунту завдяки використанню сталих агрономічних практик та інновацій. СТОВ «Вікторія» проводить значну частину обробітку та вирівнювання ґрунту восени, завершуючи весняну посівну кампанію у коротші терміни.

СТОВ «Вікторія» використовує сучасну високоефективну техніку та обладнання з відносно низьким рівнем споживання палива та викидів. За винятком кількох десятків зрошувальних земель, які використовуються для власного виробництва насіння, усі оброблювані площі знаходяться на дощовому живленні, з усіма погодними ризиками, що виникають внаслідок цього.

В СТОВ «Вікторія» застосовують збалансоване живлення для збагачення ґрунтів, використовуючи як органічні, так і мінеральні добрива. На відміну від більшості фермерів СТОВ «Вікторія» вносить більшу частину добрив восени, до весняної посівної компанії. Осіннє внесення забезпечує більш тривалий час для абсорбції добрив у землю і дозволяє використовувати рідкі добрива, які засвоюються краще, у порівнянні з сухими, що призводить до швидшого завершення посівної кампанії. Протягом кількох років СТОВ «Вікторія» застосовує практику глибокого внесення добрив (15-20 см. під землю), що зосереджуються навколо кореневої системи рослини, забезпечуючи їх швидше засвоєння.

Варто зазначити, що СТОВ «Вікторія» використовує лише ті засоби захисту рослин, що виробляються провідними міжнародними компаніями та зареєстровані Міністерством екології та природних ресурсів України.

У СТОВ «Вікторія» використовують насіння найвищої якості без ГМО як вітчизняних та і зарубіжних виробників. Частина насінневого матеріалу

виробляється внутрішніми ресурсами із батьківського насіння, іноді спільно із відомими глобальними виробниками насіння, а решту закуповує від визнаних світових виробників. Цикл сівозміни розроблено для запобігання розвитку патогенних та шкідливих організмів та поліпшення структури ґрунту.

Основними конкурентами СТОВ «Вікторія» є сільськогосподарські підприємства Дніпропетровської області як займаються вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Загалом їх налічується понад 100.

СТОВ «Вікторія» має лінійно-функціональну організаційну структуру (додаток А).

Вищим органом СТОВ «Вікторія» є загальні збори учасників.

Загалом організаційна структура СТОВ «Вікторія» побудована ефективно та забезпечує взаємозв'язок всіх підрозділів.

Земельні ресурси – найважливіша складова ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства. Від рівня забезпеченості підприємства угіддями, та від їх якості, напряду залежить економічна ефективність господарювання підприємств аграрної сфери.

В складі земельних угідь аграрних господарств виділяють площі сільськогосподарських угідь – площі, на яких виробляється сільськогосподарська продукція, як рослинництва, так і тваринництва. На площі ріллі вирощуються сільськогосподарські культури.

Розглянемо в таблиці 2.1 структуру земельних угідь СТОВ «Вікторія».

Вся площа підприємства складається із орендованих сільськогосподарських угідь (1941 га), 95,5% якої складає площа ріллі (1854 га). Слід зауважити, що за період дослідження з 2021 року по 2023 рік

площа ріллі збільшилась на 107 га, що складає 6,12%. І в структурі земельної площі підприємства ця категорія угідь збільшилась на 5,4 в.п.

Таблиця 2.1

Структура земельних угідь, землезабезпеченість

Показники	2021		2022		2023		2023 у % до 2021
	га	%	га	%	га	%	
Площа с.-г. угідь, га	1939	100,0	1939	100,0	1941	100,0	100,1
з них рілля	1747	90,1	1747	90,1	1854	95,5	106,1
в т.ч. посівна площа	1700	87,7	1730	89,2	1749	90,1	102,9
Коефіцієнт розораності	0,90		0,99		0,96		106,1
Коефіцієнт використання ріллі	0,97		0,97		0,94		97,3
Кількість працівників, осіб	41		41		45		109,8
Припадає на одного працівника:							
- с.-г. угідь	47,3		47,3		43,1		91,2
- ріллі	42,6		42,6		41,2		96,7

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт розораності складає 0,96, і це достатньо високе значення цього показника. Причому за 3 роки нашого дослідження цей коефіцієнт зріс на 6,13%.

Не дивлячись на зростання усіх категорій земель, землезабезпеченість СТОВ «Вікторія» зменшується по сільськогосподарським угіддям з 47,3 га до 43,1 га, та по ріллі – з 42,6 га до 41,2 га. Це сталося через більші темпи зростання середньорічної чисельності працівників на 9,8% (4 особи).

На рис. 2.1. для наочності зобразимо склад земельних угідь СТОВ «Вікторія».

Рис. 2.1. Склад земельних угідь

Джерело: складено автором

Трудовий потенціал є важливою складовою виробничого ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства. Сільськогосподарська праця дуже складна і відповідальна. Крім того праця в сільському господарстві має свої особливості.

Головною особливістю сільськогосподарської праці є тісний зв'язок із живими організмами – рослинами і тваринами, які ростуть і розвиваються за своїми, біологічними процесами. Тому праця в сільському господарстві має підлаштовуватись саме під ці умови.

Від того, скільки робочого часу витрачається на виробництво продукції, залежить рівень використання трудового потенціалу підприємства. Розрахуємо ці показники по СТОВ «Вікторія» (таблиця 2.2).

З розрахунків таблиці 2.2 видно, що в 2021 році середньорічна чисельність працівників підприємства складала 41 особу, і коефіцієнт використання фонду робочого часу складав 1,07, оскільки фактично відпрацьований одним працівником час складав 2055,1 люд.-год.

Таблиця 2.2

Рівень використання трудового потенціалу

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб	41	41	45	109,8
Фактично відпрацьовано протягом року – всього, тис. люд.-год.	84,26	78,06	85,58	101,6
Фактично відпрацьовано протягом року одним працівником, люд.-год.	2055,1	1903,9	1901,8	92,5
Нормативний запас робочого часу – всього, тис. люд.-год.	78,93	78,93	86,63	109,8
Коефіцієнт використання фонду робочого часу	1,07	0,99	0,99	92,5
Площа сільськогосподарських угідь, га	1939,0	1939,0	1941	100,1
Трудозабезпеченість, осіб	2	2	2	100,0

Джерело: розраховано автором

У звітному році кількість працівників зросла на 4 особи (+9,8%), а фактично відпрацьований час одним працівником скоротився на 153,3 люд.-год. Але коефіцієнт використання фонду робочого часу складає 0,99, і вказує на те, що усі працівники майже повністю відпрацьовують науково-обґрунтовану норму часу.

Не менш важливого значення для ефективного господарювання сільськогосподарських підприємств мають активи підприємства, які складаються із основних засобів і оборотних активів.

Основні виробничі засоби забезпечують можливість підприємства не тільки здійснювати свою діяльність на великих площах сільськогосподарських угідь, а й дотримуватись техніко-технологічних умов обробки рослин та догляду за сільськогосподарськими тваринами. До складу основних виробничих засобів сільськогосподарського підприємства відносять трактора, комбайни, сівалки, зрошувальні установки, механізми

для роздавання кормів тваринам, доїльні апарати та інші машини та обладнання, які приймають участь у виробництві продукції рослинництва та тваринництва. Основні засоби називають ще засобами праці.

В таблиці 2.3 дослідимо рівень використання основних засобів СТОВ «Вікторія» за період нашого дослідження.

Таблиця 2.3

Рівень використання основних засобів

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	3893,4	4101,2	5012,53	128,7
Знос основних засобів на кінець звітної періоду, тис. грн.	5836,10	5922,9	6515,19	111,6
Первісна вартість основних засобів на кінець звітної, тис. грн.	9729,50	10024,1	11527,72	118,5
Середньорічна чисельність працівників, осіб	41	41	45	109,8
Площа сільськогосподарських угідь, га	1939	1939	1941	100,1
Припадає залишкової вартості основних засобів на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.	2,0	2,1	2,6	130,0
Припадає залишкової вартості основних засобів на 1 працівника, тис. грн.	94,96	100,03	111,39	117,3
Коефіцієнт зношення	0,60	0,59	0,57	95,0

Джерело: розраховано автором

Дані таблиці 2.3 свідчать про те, протягом останніх 3-х років підприємство придбало нову техніку, що призвело до зростання первісної вартості основних засобів на 1798,22 тис. грн., що складає 18,5%. З врахуванням зносу залишкова вартість у 2023 році складає 5012,53 тис. грн., і за досліджуваний період вона зросла на 1119,13 тис. грн. (28,7%).

Фондозабезпеченість по залишковій вартості складає 2,6 тис. грн. на 1 га сільськогосподарських угідь. В динаміці цей показник зріс на третину через зростання залишкової вартості основних засобів при майже постійній площі сільськогосподарських угідь.

Фондоозброєність по залишковій вартості зросла на 17,3% і складає 111,39 тис. грн. на одного працівника через прискорені темпи зростання залишкової вартості (+28,7%) над темпами зростання кількості працівників (+9,8%).

Коефіцієнт зношення зменшується, і це є позитивною ознакою.

Оборотні активи – це предмети праці, з яких саме і виробляється продукція. Оборотними активами в сільськогосподарському підприємстві виступають насіння, посадковий матеріал, корма, добрива, ветеринарні препарати, запасні частини, паливо і мастильні матеріали тощо.

В таблиці 2.4 розрахуємо показники рівня використання оборотних активів СТОВ «Вікторія».

Таблиця 2.4

Рівень використання оборотних активів

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	88426,90	60112,3	78145,99	88,37
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	0,51	0,62	0,53	103,9
Період обороту оборотного капіталу, днів	718,2	586,6	693,3	-24,93

Джерело: розраховано автором

Рівень використання оборотних активів вкрай низький. Коефіцієнт обороту дорівнює всього 0,53, що призводить до терміну одного обороту в 694 дні. Але спостерігається позитивна тенденція до зміни цих показників.

Загальні показники ефективності господарювання СТОВ «Вікторія» розраховано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Ефективність господарювання

Показники	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Чистий прибуток, тис. грн.	13163,9	17204,7	-7327,28	-55,66
Повна собівартість, тис. грн.	31774,5	20197,1	48469,3	152,54
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	44938,4	37401,8	41141,98	91,55
Рентабельність продаж, %	29,3	46,0	-17,81	-47,10 в.п.
Рентабельність виробництва, %	41,43	85,18	-15,12	-56,55 в.п.

Джерело: розраховано автором

Показники ефективності вказують на проблеми господарювання в СТОВ «Вікторія». Повна собівартість продукції зростає в 1,5 рази. Це відбулося через збільшення вартості складових виробничого процесу та зростання витрат на логістику реалізації виробленої продукції.

Дещо скоротився чистий дохід від реалізації продукції. Але у порівнянні з повоєнним 2022 роком він зріс, що свідчить про тісну залежність результатів господарювання від зовнішніх умов та здатність швидко приймати рішення і дії щодо стабілізації ситуації.

У звітному 2023 році підприємство отримало чистого збитку 7327,28 тис. грн. При наявності 41 тис. грн. чистого доходу можна стверджувати, що керівництво СТОВ «Вікторія» здійснює неефективну політику щодо адміністративної та фінансової діяльності.

2.2. Аналіз фінансового стану

Аналіз ефективності господарювання дозволив нам зробити припущення, що керівництво СТОВ «Вікторія» здійснює неефективну політику щодо адміністративної та фінансової діяльності. Проведемо аналіз фінансової діяльності підприємства. Почнемо цей аналіз із дослідження ліквідності та платоспроможності підприємства.

Платоспроможність підприємства вказує на здатність підприємства своєчасно сплачувати свої строкові зобов'язання наявними грошовими коштами. А ліквідність характеризує можливість перетворення активів підприємства в грошові кошти, як найбільш платоспроможну групу активів. Дослідимо платоспроможність та ліквідність СТОВ «Вікторія» (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз платоспроможності і ліквідності

Показники	2021	2022	2023	2023 +/- до 2021
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,8	1,9	1,5	-0,3
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,7	1,7	1,2	-0,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1	0,1	0,02	-0,1

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт загальної ліквідності показує, чи здатне підприємство своєчасно розрахуватись по поточним зобов'язанням.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності вказує на відношення суми найбільш ліквідних активів до короткострокових зобов'язань підприємства. Значення цього показника складає 0,02 і значно нижче нормативного значення.

Усі коефіцієнти ліквідності, крім коефіцієнту абсолютної ліквідності, знаходяться в межах нормативних значень. Але по усім зазначеним показникам спостерігається загальна тенденція до зниження. Це вказує на те, що підприємству все складніше перетворювати активи у грошові кошти для своєчасної сплати за поточними короткостроковими зобов'язаннями.

Фінансово стійким є таке підприємство, в якого є достатньо оборотного капіталу, і розмір власного капіталу більший за розмір позикового капіталу. Проаналізуємо показники фінансової стійкості в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Фінансова стійкість підприємства

Показники	2021	2022	2023	2023 +/- до 2021
Коефіцієнт автономії	0,69	0,70	0,68	-0,01
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,31	0,30	0,32	0,01
Коефіцієнт фінансової залежності	1,45	1,43	1,47	0,02
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,23	2,33	2,13	-0,10
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,58	0,60	0,40	-0,18
Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань	0,05	0,03	0,02	-0,03

Джерело: розраховано автором

Результати розрахунків свідчать про достатній рівень значень показників фінансової стійкості, але майже усі вони мають тенденцію до зменшення.

Рентабельність є інтегральним показником, який вказує на ефективність діяльності підприємства через отримання ним прибутку. Показники рентабельності можна розраховувати по операційній, фінансовій, інвестиційній та іншим видам діяльності підприємства. Основні показники рентабельності розрахуємо в таблиці 2.8.

Коефіцієнти рентабельності

Показники	2021	2022	2023	2023 +/- до 2021
Рентабельність активів	0,14	0,27	-0,09	-0,23
Рентабельність власного капіталу	0,22	0,41	-0,13	-0,35
Чиста рентабельність продаж	0,29	0,46	-0,18	-0,47
Валова рентабельність виробництва	0,005	0,010	-0,002	-0,01
Чиста рентабельність виробництва	0,41	0,85	-0,15	-0,57

Джерело: розраховано автором

Оскільки усі показники рентабельності вказують на прибутковість відповідного виду діяльності, і розраховуються на основі отриманого прибутку, у звітному 2023 році СТОВ «Вікторія» отримало усі показники збитковості. Якщо розглядати зазначені показники по усім рокам окремо, то до 2022 року показники рентабельності зростали. А у 2023 році підприємство отримало збиток. Це ще раз підтверджує те, що у сприятливих умовах СТОВ «Вікторія» працює ефективно та стабільно. А після початку війни та при негативних зовнішніх викликах результативність діяльності підприємства різко погіршується.

2.3. Ефективність діяльності підприємства та його конкурентна позиція

Економічна ефективність – багатогранна категорія. І в економічному дослідженні діяльності підприємства можна розрахувати показники ефективності по усім видам ресурсів аграрного підприємства.

Почнемо дослідження ефективності діяльності підприємства із аналізу ефективності використання земельних ресурсів. Ефективність використання земельних ресурсів визначається кількістю, або вартістю, виробленої продукції на 100 га відповідних угідь. Розрахуємо ці показники по СТОВ «Вікторія» в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Ефективність використання землі

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Площа с.-г. угідь, га	1939	1939	1941	100,0
Чистий прибуток, тис. грн.	13163,9	17204,7	-7327,28	-55,66
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	44938,4	37401,8	41141,98	91,55
Припадає чистого прибутку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	678,90	887,30	-377,50	-1056,40
Припадає чистого доходу від реалізації продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	2317,61	1928,92	2119,63	91,46

Джерело: розраховано автором

На 100 га сільськогосподарських угідь СТОВ «Вікторія» припадає 2119,63 тис. грн чистого доходу. Після часткового спадання цього показника в 2022 році, у звітному 2023 році він сягнув майже рівня довоєнного значення.

Через отримання в 2023 році чистого збитку на 100 га сільськогосподарських угідь його припадає 377,5 тис. грн.

Праця в сільському господарстві не має гарантій в кінцевому результаті, оскільки крім залежності від біологічних процесів, залежить ще від природно-кліматичних умов регіону. Тому рівень ефективності діяльності підприємства напряму залежить від ефективності використання трудового потенціалу, який визначається показником продуктивності праці.

Розрахуємо показники річної продуктивності праці СТОВ «Вікторія» в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Річна продуктивність праці

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Річна продуктивність праці за чистим доходом, тис. грн./особу	1096,06	912,24	914,27	83,41
Річна продуктивність праці за чистим доходом, грн./люд.-год	21,87	19,64	21,63	98,93
Річна продуктивність праці за чистим прибутком тис. грн./особу	321,07	419,63	-162,83	-483,90
Річна продуктивність праці за чистим прибутком, грн./люд.-год	6,41	9,04	-3,85	-10,26

Джерело: розраховано автором

Оразу хочемо зазначити про низький рівень річної продуктивності праці. Як свідчать дані таблиці 2.10, усі показники річної продуктивності праці мають постійну тенденцію до зменшення. Так, чистого доходу на 1 працівника припадає 914,27 тис. грн., і в динаміці він скоротився на 16,59%. А в розрахунку на 1 витраченого часу прибуток скоротився на 1,07% і складає 21,63 грн./люд.-год.

Далі проаналізуємо економічну ефективність використання основних засобів і оборотних активів в СТОВ «Вікторія» (таблиця 2.11).

Фондовіддача основних засобів за чистим доходом достатньо висока, складає 8,21 грн., але має тенденцію до зменшення (-28,9%). Це відбулось через закупівлю підприємством нової техніки і, відповідно, зростання вартості основних засобів при незначному зменшенні чистого доходу.

Таблиця 2.11

**Економічна ефективність використання основних засобів
і оборотних активів**

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	44938,4	37401,8	41141,98	91,6
Чистий прибуток, тис. грн.	13163,9	17204,7	-7327,3	-20491,15
Припадає чистого доходу на 1 грн. залишкової вартості основних засобів, грн.	11,54	9,12	8,21	71,1
Припадає залишкової вартості основних засобів на 1 грн. чистого доходу, грн.	0,09	0,11	0,12	140,6
Припадає чистого доходу на 1 грн. вартості оборотних активів, грн.	0,5	0,6	0,5	100,0
Припадає вартості оборотних активів на 1 грн. чистого доходу, грн.	2,0	1,6	1,9	96,5
Норма прибутку, %	14,3	26,8	-8,8	-23,07 в.п.

Джерело: розраховано автором

Фондовіддача оборотних активів за чистим доходом протягом періоду дослідження залишився сталим, але має достатньо низьке значення 0,5 грн.

Через отримання чистого збитку значно скоротилась норма прибутку – з 14,3% до -8,8%, тобто на 23,07 в.п.

Економічну ефективність виробничої діяльності визначають за допомогою двох оцінок – доходів і витрат. Розрахуємо економічну ефективність вирощування основних видів продукції, яка вирощується в СТОВ «Вікторія». Почнемо з дослідження показників економічної ефективності вирощування пшениці озимої (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Економічна ефективність вирощування пшениці озимої

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Урожайність, ц/га	49,0	43,2	51,0	104,08
Виробнича собівартість, грн./ц	488,41	423,84	532,52	109,03
Повна собівартість, грн./ц	574,60	504,58	489,01	85,10
Ціна реалізації, грн./ц	676,00	566,94	845,00	125,00
Рівень товарності, %	85,0	81,0	91,0	107,06
Прибуток, тис. грн.	9780,79	4486,65	37261,47	380,97
- на 1 ц, грн.	101,40	62,36	355,99	351,07
- на 1 га, грн.	4226,79	2182,22	16531,26	391,11
R виробництва, %	17,65	12,36	72,80	+55,15
R продаж, %	15,00	11,00	42,13	+27,13

Джерело: розраховано автором

Навіть при доволі складному році (воєнний 2023 рік) керівництву СТОВ «Вікторія» вдалося досягти високої ефективності вирощування озимої пшениці. Під пшеницю було збільшено площу посівів. Цьому спонукало зменшення вирощування цієї культури через частину тимчасово окупованих територій Херсонської та Запорозької областей. Підприємство акцентувалося на дотриманні технологічних вимог використання добрив. За рахунок цього урожайність пшениці озимої була дещо вищою середнього рівня врожайності цієї культури по Україні.

Керівництву підприємства разом із економістом вдалося реалізувати продукцію за досить високою ціною – трохи нижчою за середній рівень цін на зерно пшениці. І слід зауважити, також, на збільшенні рівня товарності, що у поєднанні із іншими факторами призвело до збільшення виручки від реалізації і, відповідно зростанню рівня рентабельності.

Аналогічно проаналізуємо економічну ефективність вирощування кукурудзи на зерно (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Економічна ефективність вирощування кукурудзи на зерно

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Урожайність, ц/га	47,2	52,1	50,7	107,42
Виробнича собівартість, грн./ц	527,87	447,74	572,78	108,51
Повна собівартість, грн./ц	567,60	513,47	642,72	113,23
Ціна реалізації, грн./ц	675,72	564,25	750,00	110,99
Рівень товарності, %	93,0	86,0	98,4	105,81
Прибуток, тис. грн.	1356,15	719,01	1552,34	114,47
- на 1 ц, грн.	108,11	50,78	107,28	99,23
- на 1 га, грн.	4741,78	2275,35	5352,90	112,89
R виробництва, %	19,05	9,89	16,69	-2,36
R продаж, %	16,00	9,00	14,30	-1,7

Джерело: розраховано автором

На відміну від пшениці озимої вирощування кукурудзи на зерно було менш ефективним. Урожайність цієї культури в 2023 році була 50,7 ц/га.

Виробничі витрати та повні витрати мають постійну тенденцію до зростання. Загальна їх динаміка складає 340,58% та 376,11% відповідно. Виручка від реалізації також зростає, але її динаміка менша за динаміку зростання витрат. Через це прибуток, який отримало СТОВ «Вікторія» у 2023 році, не перевищує рівня прибутку довоєнних 2020 та 2021 років.

Слід також зауважити, що протягом періоду дослідження у 2023 році найвищий рівень товарності зерна кукурудзи і складає 98,4%. Через суттєве зменшення площі під кукурудзою на зерно розмір прибутку від цієї культури в розрахунку на 1 га посівів збільшився в 2,3 рази і склав 5352,90 грн.

Вирощування кукурудзи на зерно в СТОВ «Вікторія» є рентабельним (16,7%), але рівень рентабельності виробництва найнижча за увесь довоєнний період. Це можна пояснити ціною, за якою підприємство реалізувало продукцію (750,0 грн./ц), яка була нижча за середній рівень цін

на зерно кукурудзи.

Наступним кроком проаналізуємо динаміку економічної ефективності вирощування гречки (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14

Економічна ефективність вирощування гречки

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Урожайність, ц/га	12,6	11,7	10,0	79,37
Виробнича собівартість, грн./ц	2116,08	1921,52	1521,20	71,89
Повна собівартість, грн./ц	2251,15	1995,34	3803,03	168,94
Ціна реалізації, грн./ц	2084,40	1956,22	1155,00	55,41
Рівень товарності, %	89,0	95,0	100,0	112,36
Прибуток, тис. грн.	-572,25	-56,29	-1059,21	185,10
- на 1 ц, грн.	-166,75	-39,12	-2648,03	1588,02
- на 1 га, грн.	-1864,01	-436,36	-26480,3	1420,61
R виробництва, %	-7,41	-1,96	-69,63	-62,22
R продаж, %	-8,00	-2,00	-229,27	-221,27

Джерело: розраховано автором

На відміну від пшениці озимої та кукурудзи на зерно, вирощування гречки в СТОВ «Вікторія» є нерентабельним. Критично нерентабельним вирощування цієї культури було саме в 2023 році.

Через збитковість вирощування гречки, у 2023 році керівництво підприємства прийняло рішення зменшити площу під цією культурою. Урожайність зерна гречки було на рівні попередніх років.

Критичним стало те, що у 2023 році суттєво знизилась закупівельна ціна на гречку, і складала близько 1000,0 грн./ц. Завдяки налагодженим зв'язкам підприємство змогло реалізувати гречку за ціною 1155,0 грн./ц. Рівень збитковості виробництва склав -69,63%.

Далі проаналізуємо економічну ефективність вирощування соняшника в СТОВ «Вікторія» (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15

Економічна ефективність вирощування соняшника

Показник	2021	2022	2023	2023 у % до 2021
Урожайність, ц/га	29,0	22,9	20,3	70,00
Виробнича собівартість, грн./ц	508,27	878,58	1010,77	198,86
Повна собівартість, грн./ц	619,84	991,62	1536,67	247,91
Ціна реалізації, грн./ц	1147,86	1271,31	2155,00	187,74
Рівень товарності, %	100,0	99,4	99,5	99,50
Прибуток, тис. грн.	17839,01	9702,44	15923,91	89,26
- на 1 ц, грн.	528,02	279,69	618,33	117,10
- на 1 га, грн.	15312,45	6366,43	12489,34	81,56
R виробництва, %	85,19	28,21	40,24	-44,95
R продаж, %	46,00	22,00	28,69	-17,31

Джерело: розраховано автором

Вирощування соняшника є рентабельним. Рентабельність виробництва складає 40,24%. Це середній рівень рентабельності виробництва цієї культури. Рентабельність продаж дорівнює 28,69%.

Витрати на виробництво та повні витрати зростають майже вдвічі. Але й ціна реалізації насіння соняшника суттєво зростає – в 2,5 рази. Цим і пояснюється достатньо висока рентабельність цієї культури.

Висновки до розділу 2

1. Організаційна структура СТОВ «Вікторія» побудована ефективно та забезпечує взаємозв'язок всіх підрозділів.

2. Вся площа підприємства складається із орендованих сільськогосподарських угідь (1941 га), 95,5% якої складає площа ріллі

(1854 га). Слід зауважити, що за період дослідження з 2021 року по 2023 рік площа ріллі збільшилась на 107 га, що складає 6,12%. І в структурі земельної площі підприємства ця категорія угідь збільшилась на 5,4 в.п. Коефіцієнт розораності складає 0,96, і це достатньо високе значення цього показника. Причому за 3 роки нашого дослідження цей коефіцієнт зріс на 6,13%.

3. Кількість працівників зросла на 4 особи (+9,8%), а фактично відпрацьований час одним працівником скоротився на 153,3 люд.-год. Але коефіцієнт використання фонду робочого часу складає 0,99, і вказує на те, що усі працівники майже повністю відпрацьовують науково-обґрунтовану норму часу.

4. Фондозабезпеченість по залишковій вартості складає 2,6 тис. грн. на 1 га сільськогосподарських угідь. В динаміці цей показник зріс на третину через зростання залишкової вартості основних засобів при майже постійній площі сільськогосподарських угідь. Фондоозброєність по залишковій вартості зросла на 17,3% і складає 111,39 тис. грн. на одного працівника через прискорені темпи зростання залишкової вартості (+28,7%) над темпами зростання кількості працівників (+9,8%). Коефіцієнт зношення зменшується, і це є позитивною ознакою.

5. Рівень використання оборотних активів вкрай низький. Коефіцієнт обороту дорівнює всього 0,53, що призводить до терміну одного обороту в 694 дні. Але спостерігається позитивна тенденція до зміни цих показників.

6. Показники ефективності вказують на проблеми господарювання в СТОВ «Вікторія». Повна собівартість продукції зростає в 1,5 рази. Це відбулося через збільшення вартості складових виробничого процесу та зростання витрат на логістику реалізації виробленої продукції. Дещо

скоротився чистий дохід від реалізації продукції. Але у порівнянні з повоєнним 2022 роком він зріс, що свідчить про тісну залежність результатів господарювання від зовнішніх умов та здатність швидко приймати рішення і дії щодо стабілізації ситуації. У звітному 2023 році підприємство отримало чистого збитку 7327,28 тис. грн. При наявності 41 тис. грн. чистого доходу можна стверджувати, що керівництво СТОВ «Вікторія» здійснює неефективну політику щодо адміністративної та фінансової діяльності.

7. Усі коефіцієнти ліквідності, крім коефіцієнту абсолютної ліквідності, знаходяться в межах нормативних значень. Але по усім зазначеним показникам спостерігається загальна тенденція до зниження. Це вказує на те, що підприємству все складніше перетворювати активи у грошові кошти для своєчасної сплати за поточними короткостроковими зобов'язаннями.

8. Оскільки усі показники рентабельності вказують на прибутковість відповідного виду діяльності, і розраховуються на основі отриманого прибутку, у звітному 2023 році СТОВ «Вікторія» отримало усі показники збитковості. Якщо розглядати зазначені показники по усім рокам окремо, то до 2022 року показники рентабельності зростали. А у 2023 році підприємство отримало збиток. Це ще раз підтверджує те, що у сприятливих умовах СТОВ «Вікторія» працює ефективно та стабільно. А після початку війни та при негативних зовнішніх викликах результативність діяльності підприємства різко погіршується.

9. На 100 га сільськогосподарських угідь СТОВ «Вікторія» припадає 2119,63 тис. грн чистого доходу. Після часткового спадання цього показника в 2022 році, у звітному 2023 році він сягнув майже рівня

довоєнного значення. Через отримання в 2023 році чистого збитку на 100 га сільськогосподарських угідь його припадає 377,5 тис. грн.

10. Одразу хочемо зазначити про низький рівень річної продуктивності праці. Як свідчать дані таблиці 2.10, усі показники річної продуктивності праці мають постійну тенденцію до зменшення. Так, чистого доходу на 1 працівника припадає 914,27 тис. грн., і в динаміці він скоротився на 16,59%. А в розрахунку на 1 витраченого часу прибуток скоротився на 1,07% і складає 21,63 грн./люд.-год.

11. Фондовіддача основних засобів за чистим доходом достатньо висока, складає 8,21 грн., але має тенденцію до зменшення (-28,9%). Це відбулось через закупівлю підприємством нової техніки і, відповідно, зростання вартості основних засобів при незначному зменшенні чистого доходу. Фондовіддача оборотних активів за чистим доходом протягом періоду дослідження залишився сталим, але має достатньо низьке значення 0,5 грн. Через отримання чистого збитку значно скоротилась норма прибутку – з 14,3% до -8,8%, тобто на 23,07 в.п.

12. Навіть при доволі складному році (воєнний 2023 рік) керівництву СТОВ «Вікторія» вдалося досягти високої ефективності вирощування озимої пшениці. Під пшеницю було збільшено площу посівів. Цьому спонукало зменшення вирощування цієї культури через частину тимчасово окупованих територій Херсонської та Запорозької областей. Підприємство акцентувалося на дотриманні технологічних вимог використання добрив. За рахунок цього урожайність пшениці озимої була дещо вищою середнього рівня врожайності цієї культури по Україні. Керівництву підприємства разом із економістом вдалося реалізувати продукцію за досить високою ціною – трохи нижчою за середній рівень цін на зерно пшениці. І слід зауважити, також, на збільшенні

рівня товарності, що у поєднанні із іншими факторами призвело до збільшення виручки від реалізації і, відповідно зростанню рівня рентабельності.

13. На відміну від пшениці озимої вирощування кукурудзи на зерно було менш ефективним. Урожайність цієї культури в 2023 році була 50,7 ц/га. Виробничі витрати та повні витрати мають постійну тенденцію до зростання. Загальна їх динаміка складає 340,58% та 376,11% відповідно. Виручка від реалізації також зростає, але її динаміка менша за динаміку зростання витрат. Через це прибуток, який отримало СТОВ «Вікторія» у 2023 році, не перевищує рівня прибутку довоєнних 2020 та 2021 років. Слід також зауважити, що протягом періоду дослідження у 2023 році найвищий рівень товарності зерна кукурудзи і складає 98,4%. Через суттєве зменшення площі під кукурудзою на зерно розмір прибутку від цієї культури в розрахунку на 1 га посівів збільшився в 2,3 рази і склав 5352,90 грн. Вирощування кукурудзи на зерно в СТОВ «Вікторія» є рентабельним (16,7%), але рівень рентабельності виробництва найнижча за увесь довоєнний період. Це можна пояснити ціною, за якою підприємство реалізувало продукцію (750,0 грн./ц), яка була нижча за середній рівень цін на зерно кукурудзи.

14. Вирощування гречки в СТОВ «Вікторія» є нерентабельним. Критично нерентабельним вирощування цієї культури було саме в 2023 році. Через збитковість вирощування гречки, у 2023 році керівництво підприємства прийняло рішення зменшити площу під цією культурою. Урожайність зерна гречки було на рівні попередніх років. Критичним стало те, що у 2023 році суттєво знизилась закупівельна ціна на гречку, і складала близько 1000,0 грн./ц. Завдяки налагодженим зв'язкам підприємство змогло

реалізувати гречку за ціною 1155,0 грн./ц. Рівень збитковості виробництва склав -69,63%.

15. Вирощування соняшника є рентабельним. Рентабельність виробництва складає 40,24%. Це середній рівень рентабельності виробництва цієї культури. Рентабельність продаж дорівнює 28,69%. Витрати на виробництво та повні витрати зростають майже вдвічі. Але й ціна реалізації насіння соняшника суттєво зростає – в 2,5 рази. Цим і пояснюється достатньо висока рентабельність цієї культури.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства

Діяльність аграрного підприємства дуже різноманітна. Крім основної діяльності – саме виробництва продукції, керівництво здійснює діяльність по вдосконаленню системи організації праці та управління підприємства в цілому, диверсифікації діяльності у різних її формах, проведення інноваційно-інвестиційної діяльності тощо.

Економічна ефективність операційної діяльності сільськогосподарського підприємства полягає, в тому числі, з ефективного використання земельних ресурсів. Сільськогосподарські угіддя відіграють надважливішу роль в аграрному виробництві, оскільки землі в сільському господарстві одночасно виступають і засобом і предметом праці. А також від рівня використання угідь саме в сільськогосподарському напрямі залежить кількість виробленої продукції.

Сільськогосподарське землекористування дуже мінлива категорія і визначається подвійною її метою. Раціональне використання земель складається із багатьох факторів. З одного боку метою є отримання надприбутку. Виробництво максимальної кількості продукції із певної земельної ділянки, що передбачає висівання найбільш прибуткових культур, внесення добрив для підвищення урожайності та інші заходи.

З іншого боку рівень використання земель залежить від дбайливого до них ставлення. Висів сільськогосподарських культур має відповідати раціональній сівозміні; норма і доза внесення добрив має відповідати не тільки потребам вирощування культури, а й безпечному рівні нагромадження їх в ґрунті. Крім того для ефективного використання сільськогосподарських угідь дуже важливо правильно застосовувати сільськогосподарську техніку в процесі обробітку ґрунту та догляду за рослинами в процесі їх біологічного зростання.

Отже, можна стверджувати, що для підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства необхідно раціонально використовувати земельні ресурси в контексті їх еколого-економічної доцільності.

Сільськогосподарська праця дуже складна і важлива. Праця в сільському господарстві розташована на великих площах, що вимагає застосування великої кількості спеціалізованої техніки. Праця в сільському господарстві залежить від природно-кліматичних умов регіону та біологічних процесів розвитку сільськогосподарських рослин. В сукупності ефективність сільськогосподарської праці залежить від ефективного застосування виробничих засобів аграрного підприємства.

Отже, для підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства керівництву слід здійснити заходи з організації праці та матеріального його стимулювання на основі ефективного використання ресурсного потенціалу.

Загальна економічна ефективність діяльності підприємства залежить від двох факторів – витрат і доходів.

Управління витратами і ресурсами, поряд з іншими заходами, які ми вже розглядали, є дуже важливим напрямом підвищення економічної ефективності діяльності підприємства. Будь-яка діяльність пов'язана із витратами. Витратами на виробництво продукції, витрати на маркетингову діяльність, витрати на інноваційно-інвестиційні заходи, фінансові витрати тощо.

Основна діяльність підприємства пов'язана саме із виробництвом продукції і її подальшою реалізацією. В процесі виробничої діяльності підприємство несе витрати на сировину і матеріали; на добрива, корма та інші засоби захисту рослин і ветеринарні препарати; витрати на оплату праці і матеріальне стимулювання працівників з метою підвищення продуктивності праці; витрати на придбання і утримання техніки, та інші витрати.

Великих витрат вимагають заходи, спрямовані на придбання нової техніки, зміну технології виробництва продукції, видання акцій акціонерного товариства.

Розмір витрат, які несе підприємство на здійснення своєї господарської діяльності, обернено пропорційно його ефективності. Отже, підвищення ефективності господарювання аграрного підприємства залежить від раціонального управління витратами та ресурсами.

Відповідно до стратегії управління витратами аграрного підприємства, важливе значення відіграє управління доходами. Доходи підприємство отримує з усіх видів діяльності, які здійснює в процесі свого функціонування. Але основна частина доходів – це саме доходи від виробництва та реалізації продукції, яка виробляється на підприємстві.

Ефективна виробнича програма, яка забезпечується раціональною виробничою потужністю; обміркований вибір асортименту продукції, що

виробляється; виважена маркетингова політика підприємства; економічний аналіз ринку, на якому функціонує підприємство – все це фактори, які у сукупності дозволяють підприємству отримати максимальний розмір чистого доходу як фактору підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства.

Вдосконалення і розвиток системи управління підприємством в цілому та видами його діяльності в сучасних умовах має бути гнучкою і орієнтованою на виклики сучасності та потреби економіки держави. Крім орієнтування на загальні економічні вимоги ринку, слід враховувати екологічні та соціальні виклики, які виникли в Україні внаслідок російської воєнної агресії.

3.2. Ефективність впровадження запропонованих заходів

Як ми вже зазначали в попередніх розділах, для забезпечення сталості виробничого процесу та фінансової стабілізації, керівництвом СТОВ «Вікторія» було прийнято рішення запровадити вирощування ріпаку.

Проаналізуємо економічну ефективність вирощування ріпаку в СТОВ «Вікторія» (таблиця 3.1).

Як показують результати наших розрахунків, вирощування озимого ріпаку є доволі рентабельним. При урожайності 37,6 ц/га, виробнича собівартість 1 ц склала 699,52 грн. Керівництво прийняло рішення реалізувати усю вироблену продукцію.

Таблиця 3.1

Економічна ефективність вирощування ріпаку озимого

Показник	2023
Урожайність, ц/га	37,6
Виробнича собівартість, грн./ц	699,52
Повна собівартість, грн./ц	802,20
Ціна реалізації, грн./ц	1555,00
Рівень товарності, %	100,0
Прибуток, тис. грн.	1585,1
- на 1 ц, грн.	752,80
- на 1 га, грн.	28305,36
R виробництва, %	93,84
R продаж, %	48,41

Джерело: розраховано автором

Прибуток в розрахунку на 1 ц дорівнює 752,80 грн., а в розрахунку на 1 га посівної площі – 28305,36 грн. Рівень рентабельності виробництва складає 93,84%, а рівень рентабельності продаж – 48,41%.

Однією із ключових руйнівних завдань російської агресії проти України є, в тому числі, енергетика країни. До початку повномасштабного вторгнення наша країна була енергозалежною, причому більшість енергетичних потужностей Україна купляла саме в росії. В нинішній період часу і на перспективу розвитку України та її енергетичної незалежності важливо знаходити і розвивати відновлювальну енергетику.

Відновлювальні джерела енергії є альтернативою та доповненням до традиційної енергетики. Елементом відновлювальних джерел енергії є вирощування енергетичних рослин і використання їх біомаси. До таких рослин відноситься міскантус, вирощування якого ми і пропонуємо впровадити у виробництво СТОВ «Вікторія».

Вирощування міскантусу є популярним в Європі та США, і щороку площі під культурою в цих країнах зростають через невеликі витрати на вирощування міскантусу як сировини для біопалива в енергетиці та великої рентабельності культури. Найбільш поширена ця культура в державах Балтії (Латвія, Литва, Естонія), Фінляндії та Швеції.

Міскантус – багаторічна трав'яниста культура. Кліматичні умови України є сприятливими для вирощування і накопичення високих врожаїв біомаси міскантусу. В умовах клімату України міскантус починає ріст у квітні, а припиняє накопичення біомаси з початком перших заморозків у листопаді.

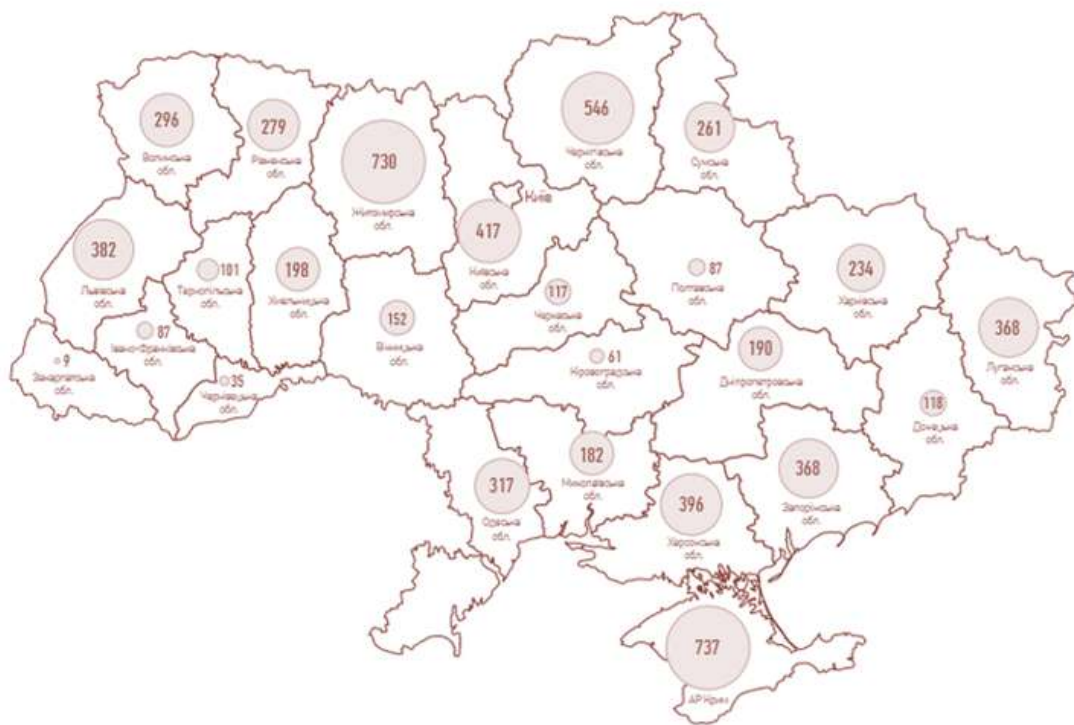
Рис. 3.1. Міскантус гагантський

Плантація з міскантусом в промислових цілях використовується протягом 15-20 років. Це культура з добре розвиненою кореневою системою, яка сягає глибини 2,5 м і більше, аж до 6 метрів. Рослинна маса трави міскантусу виростає на 0,8 – 2 метри заввишки. До віялоподібної маси входять колоски. Оскільки вологи в масі рослини небагато, при спалюванні

біомаса вивільняє велику кількість енергії та утворює мало золи. 1 га маси міскантусу може замінити 10 тис. м³ природного газу. Що, саме, і робить її енергетично привабливою.

Міскантус – рослина невибаглива до якості ґрунту ділянки, на якій росте, витривала до посухи і шкідників, та екологічно безпечна. Ця культура добре підходить для вирощування на еродованих землях, землях, бідних на поживні речовини, а також в регіонах, які забруднені внаслідок російського вторгнення. З погляду на це міскантус є екологічною культурою.

Потенціал енергетичних насаджень в Україні, тис. т н.е.

Рис. 3.2. Потенціал енергетичних насаджень в Україні

Джерело: Біоенергетична асоціація України

Як видно з рис. 3.2., Дніпропетровська область є однією із областей із середнім потенціалом енергетичних насаджень в Україні. Тому впровадження у виробництво СТОВ «Вікторія» цієї культури посилить позиції Дніпропетровщини і в цьому напрямі.

З економічної точки зору міскантус не треба садити щороку і нести витрати на посадки рослини. Посадивши один раз, протягом 15-20 років можна збирати врожай з урожайністю 15-35 т/га.

Перед закладанням плантації міскантусу буде проведена обробка ґрунту власними трактором та плугом з лушчільником для культивації з боронуванням.

Висадка посадкового матеріалу буде проведена за допомогою власного трактору Донгфенг DongFeng DF 404 та орендованої розсадопосадкової машини «Міскантус». Використання такої машини дає можливість точно дотримуватись глибини посадки 6-8 см. Щільність посадки має бути 10 тис. рослин на 1 га, тобто 1 кущ на 1 м^2 , але не більше 4 куща на 1 м^2 . Запропонована щільність кушів: відстань між рядками 1 м і відстань між кущами в ряду – 0,5 м.

Оскільки міскантус походить із субтропічних і тропічних регіонів Африки і Азії, садити молоді рослини треба наприкінці квітня – на початку травня аби захистити від пізніх морозів. Крім того для упередження заростання ділянки бур'янами, рекомендовано в перший рік траву не скошувати.

Збирати врожай пропонується комбайном причіпним фуражним, який також є на балансі підприємства. Зібрану біомасу зберігають тюками під навісами або поліетиленовою плівкою. Пропонуємо під посадку міскантусу виділити 500 га. Реалізувати зібрану біомасу міскантусу підприємство буде за ціною 19,5 тис. грн за 1 тону. Розраховані показники економічної ефективності вирощування міскантусу наведені в Додатку Б.

Для вирощування біомаси міскантусу підприємству слід тільки придбати посадковий матеріал. А розсадопосадкову машину та валкоутворювач підприємству слід буде взяти в оренду.

Вже починаючи з другого року вирощування міскантусу СТОВ «Вікторія» матиме прибуток. Розмір цього прибутку, правда, буде мінімальним. Але через зниження витрат на догляд за культурою протягом вегетаційного періоду, та збільшення виручки від реалізації біомаси через її накопичення, прибуток зростатиме до 646,6 тис. грн з 1 га посіву цієї культури. Рентабельність вирощування міскантусу на 15-рік вирощування складатиме 19,48%. У порівнянні з іншими енергетичними культурами, такими як енергетична верба та тополя, цей показник вищий на 7-8 в.п.

Отже, можна стверджувати, що вирощування міскантусу є економічно вигідним, екологічно доцільним та енергетично необхідним.

Висновки до розділу 3

1. Для підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства необхідно раціонально використовувати земельні ресурси в контексті їх еколого-економічної доцільності.

2. Для підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства керівництву слід здійснити заходи з організації праці та матеріального його стимулювання на основі ефективного використання ресурсного потенціалу.

3. Розмір витрат, які несе підприємство на здійснення своєї господарської діяльності, обернено пропорційно його ефективності. Отже, підвищення ефективності господарювання аграрного підприємства залежить від раціонального управління витратами та ресурсами.

4. Ефективна виробнича програма, яка забезпечується раціональною виробничою потужністю; обміркований вибір асортименту продукції, що виробляється; виважена маркетингова політика підприємства; економічний аналіз ринку, на якому функціонує підприємство – все це фактори, які у сукупності дозволяють підприємству отримати максимальний розмір чистого доходу як фактору підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства.

5. Вдосконалення і розвиток системи управління підприємством в цілому та видами його діяльності в сучасних умовах має бути гнучкою і орієнтованою на виклики сучасності та потреби економіки держави. Крім орієнтування на загальні економічні вимоги ринку, слід враховувати екологічні та соціальні виклики, які виникли в Україні внаслідок російської воєнної агресії.

6. В нинішній період часу і на перспективу розвитку України та її енергетичної незалежності важливо знаходити і розвивати відновлювальну енергетику. Відновлювальні джерела енергії є альтернативою та доповненням до традиційної енергетики. 1 га маси міскантусу може замінити 10 тис. м³ природного газу. Що, саме, і робить її енергетично привабливою. Ця культура добре підходить для вирощування на еродованих землях, землях, бідних на поживні речовини, а також в регіонах, які забруднені внаслідок російського вторгнення. З погляду на це міскантус є екологічною культурою.

7. Вже починаючи з другого року вирощування міскантусу СТОВ «Вікторія» матиме прибуток. Розмір цього прибутку, правда, буде мінімальним. Але через зниження витрат на догляд за культурою протягом вегетаційного періоду, та збільшення виручки від реалізації біомаси через її накопичення, прибуток зростатиме до 646,6 тис. грн з 1 га посіву цієї культури. Рентабельність вирощування міскантусу на 15-рік вирощування складатиме 19,48%. Отже, можна стверджувати, що вирощування міскантусу є економічно вигідним, екологічно доцільним та енергетично необхідним

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Ефективність є фундаментальною категорією, яка відображає результативність діяльності. В сучасних умовах можливість суб'єкту господарювання бути конкурентними забезпечується тільки тоді, коли його діяльність є ефективною. Ефективною є така діяльність підприємства, яка пов'язана з досягненням високих результатів господарювання.

2. Економічна ефективність – найважливіша категорія ринкової економіки, яка саме пов'язана із здійсненням кінцевої мети виробництва та розвитку всього суспільства, а також безпосередньо пов'язана з розвитком кожного підприємства. Головною метою визначення економічної ефективності є визначення стану господарювання підприємства та резервів використання його ресурсів.

3. На економічну ефективність впливають фактори, які забезпечують різний напрям і силу впливу. Усі внутрішні фактори, при умові достатнього забезпечення підприємства їх складовими, прямо пропорційно впливають на підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства. Зовнішні фактори мають як позитивний, так і негативний вплив на результативність функціонування суб'єкту господарювання.

4. Система показників економічної ефективності формується на основі кінцевої мети, яка досягається економістом в процесі аналізу, залежно від того, які процеси і явища досліджуються.

5. Система показників економічної ефективності формується на основі кінцевої мети, яка досягається економістом в процесі аналізу, залежно від того, які процеси і явища досліджуються.

6. Організаційна структура СТОВ «Вікторія» побудована ефективно та забезпечує взаємозв'язок всіх підрозділів.

7. Вся площа підприємства складається із орендованих сільськогосподарських угідь (1941 га), 95,5% якої складає площа ріллі (1854 га). Слід зауважити, що за період дослідження з 2021 року по 2023 рік площа ріллі збільшилась на 107 га, що складає 6,12%. І в структурі земельної площі підприємства ця категорія угідь збільшилась на 5,4 в.п. Коефіцієнт розораності складає 0,96, і це достатньо високе значення цього показника. Причому за 3 роки нашого дослідження цей коефіцієнт зріс на 6,13%.

8. Кількість працівників зросла на 4 особи (+9,8%), а фактично відпрацьований час одним працівником скоротився на 153,3 люд.-год. Але коефіцієнт використання фонду робочого часу складає 0,99, і вказує на те, що усі працівники майже повністю відпрацьовують науково-обґрунтовану норму часу.

9. Фондозабезпеченість по залишковій вартості складає 2,6 тис. грн. на 1 га сільськогосподарських угідь. В динаміці цей показник зріс на третину через зростання залишкової вартості основних засобів при майже постійній площі сільськогосподарських угідь. Фондоозброєність по залишковій вартості зросла на 17,3% і складає 111,39 тис. грн. на одного працівника через прискорені темпи зростання залишкової вартості (+28,7%) над темпами зростання кількості працівників (+9,8%). Коефіцієнт зношення зменшується, і це є позитивною ознакою.

10. Рівень використання оборотних активів вкрай низький. Коефіцієнт обороту дорівнює всього 0,53, що призводить до терміну одного обороту в 694 дні. Але спостерігається позитивна тенденція до зміни цих показників.

11. Показники ефективності вказують на проблеми господарювання в СТОВ «Вікторія». Повна собівартість продукції зростає в 1,5 рази. Це відбулося через збільшення вартості складових виробничого процесу та зростання витрат на логістику реалізації виробленої продукції. Дещо скоротився чистий дохід від реалізації продукції. Але у порівнянні з повоєнним 2022 роком він зріс, що свідчить про тісну залежність результатів господарювання від зовнішніх умов та здатність швидко приймати рішення і дії щодо стабілізації ситуації. У звітному 2023 році підприємство отримало чистого збитку 7327,28 тис. грн. При наявності 41 тис. грн. чистого доходу можна стверджувати, що керівництво СТОВ «Вікторія» здійснює неефективну політику щодо адміністративної та фінансової діяльності.

12. Усі коефіцієнти ліквідності, крім коефіцієнту абсолютної ліквідності, знаходяться в межах нормативних значень. Але по усім зазначеним показникам спостерігається загальна тенденція до зниження. Це вказує на те, що підприємству все складніше перетворювати активи у грошові кошти для своєчасної сплати за поточними короткостроковими зобов'язаннями.

13. Оскільки усі показники рентабельності вказують на прибутковість відповідного виду діяльності, і розраховуються на основі отриманого прибутку, у звітному 2023 році СТОВ «Вікторія» отримало усі показники збитковості. Якщо розглядати зазначені показники по усім рокам окремо, то до 2022 року показники рентабельності зростали. А у 2023 році підприємство отримало збиток. Це ще раз підтверджує те, що у сприятливих умовах СТОВ «Вікторія» працює ефективно та стабільно. А після початку війни та при негативних зовнішніх викликах результативність діяльності підприємства різко погіршується.

14. На 100 га сільськогосподарських угідь СТОВ «Вікторія» припадає 2119,63 тис. грн чистого доходу. Після часткового спадання цього показника в 2022 році, у звітному 2023 році він сягнув майже рівня довоєнного значення. Через отримання в 2023 році чистого збитку на 100 га сільськогосподарських угідь його припадає 377,5 тис. грн.

15. Одразу хочемо зазначити про низький рівень річної продуктивності праці. Як свідчать дані таблиці 2.10, усі показники річної продуктивності праці мають постійну тенденцію до зменшення. Так, чистого доходу на 1 працівника припадає 914,27 тис. грн., і в динаміці він скоротився на 16,59%. А в розрахунку на 1 витраченого часу прибуток скоротився на 1,07% і складає 21,63 грн./люд.-год.

16. Фондовіддача основних засобів за чистим доходом достатньо висока, складає 8,21 грн., але має тенденцію до зменшення (-28,9%). Це відбулось через закупівлю підприємством нової техніки і, відповідно, зростання вартості основних засобів при незначному зменшенні чистого доходу. Фондовіддача оборотних активів за чистим доходом протягом періоду дослідження залишився сталим, але має достатньо низьке значення 0,5 грн. Через отримання чистого збитку значно скоротилась норма прибутку – з 14,3% до -8,8%, тобто на 23,07 в.п.

17. Навіть при доволі складному році (воєнний 2023 рік) керівництву СТОВ «Вікторія» вдалося досягти високої ефективності вирощування озимої пшениці. Під пшеницю було збільшено площу посівів. Цьому спонукало зменшення вирощування цієї культури через частину тимчасово окупованих територій Херсонської та Запорозької областей. Підприємство акцентувалося на дотриманні технологічних вимог використання добрив. За рахунок цього урожайність пшениці озимої була дещо вищою середнього рівня врожайності

цієї культури по Україні. Керівництву підприємства разом із економістом вдалося реалізувати продукцію за досить високою ціною – трохи нижчою за середній рівень цін на зерно пшениці. І слід зауважити, також, на збільшенні рівня товарності, що у поєднанні із іншими факторами призвело до збільшення виручки від реалізації і, відповідно зростанню рівня рентабельності.

18. На відміну від пшениці озимої вирощування кукурудзи на зерно було менш ефективним. Урожайність цієї культури в 2023 році була 50,7 ц/га. Виробничі витрати та повні витрати мають постійну тенденцію до зростання. Загальна їх динаміка складає 340,58% та 376,11% відповідно. Виручка від реалізації також зростає, але її динаміка менша за динаміку зростання витрат. Через це прибуток, який отримало СТОВ «Вікторія» у 2023 році, не перевищує рівня прибутку довоєнних 2020 та 2021 років. Слід також зауважити, що протягом періоду дослідження у 2023 році найвищий рівень товарності зерна кукурудзи і складає 98,4%. Через суттєве зменшення площі під кукурудзою на зерно розмір прибутку від цієї культури в розрахунку на 1 га посівів збільшився в 2,3 рази і склав 5352,90 грн. Вирощування кукурудзи на зерно в СТОВ «Вікторія» є рентабельним (16,7%), але рівень рентабельності виробництва найнижча за увесь довоєнний період. Це можна пояснити ціною, за якою підприємство реалізувало продукцію (750,0 грн./ц), яка була нижча за середній рівень цін на зерно кукурудзи.

19. Вирощування гречки в СТОВ «Вікторія» є нерентабельним. Критично нерентабельним вирощування цієї культури було саме в 2023 році. Через збитковість вирощування гречки, у 2023 році керівництво підприємства прийняло рішення зменшити площу під цією культурою. Урожайність зерна гречки було на рівні попередніх років. Критичним стало

те, що у 2023 році суттєво знизилась закупівельна ціна на гречку, і складала близько 1000,0 грн./ц. Завдяки налагодженим зв'язкам підприємство змогло реалізувати гречку за ціною 1155,0 грн./ц. Рівень збитковості виробництва склав -69,63%.

20. Вирощування соняшника є рентабельним. Рентабельність виробництва складає 40,24%. Це середній рівень рентабельності виробництва цієї культури. Рентабельність продаж дорівнює 28,69%. Витрати на виробництво та повні витрати зростають майже вдвічі. Але й ціна реалізації насіння соняшника суттєво зростає – в 2,5 рази. Цим і пояснюється достатньо висока рентабельність цієї культури.

21. Для підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства необхідно раціонально використовувати земельні ресурси в контексті їх еколого-економічної доцільності.

22. Для підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства керівництву слід здійснити заходи з організації праці та матеріального його стимулювання на основі ефективного використання ресурсного потенціалу.

23. Розмір витрат, які несе підприємство на здійснення своєї господарської діяльності, обернено пропорційно його ефективності. Отже, підвищення ефективності господарювання аграрного підприємства залежить від раціонального управління витратами та ресурсами.

24. Ефективна виробнича програма, яка забезпечується раціональною виробничою потужністю; обміркований вибір асортименту продукції, що виробляється; виважена маркетингова політика підприємства; економічний аналіз ринку, на якому функціонує підприємство – все це фактори, які у сукупності дозволяють підприємству отримати максимальний

розмір чистого доходу як фактору підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства.

25. Вдосконалення і розвиток системи управління підприємством в цілому та видами його діяльності в сучасних умовах має бути гнучкою і орієнтованою на виклики сучасності та потреби економіки держави. Крім орієнтування на загальні економічні вимоги ринку, слід враховувати екологічні та соціальні виклики, які виникли в Україні внаслідок російської воєнної агресії.

26. В нинішній період часу і на перспективу розвитку України та її енергетичної незалежності важливо знаходити і розвивати відновлювальну енергетику. Відновлювальні джерела енергії є альтернативою та доповненням до традиційної енергетики. 1 га маси міскантусу може замінити 10 тис. м³ природного газу. Що, саме, і робить її енергетично привабливою. Ця культура добре підходить для вирощування на еродованих землях, землях, бідних на поживні речовини, а також в регіонах, які забруднені внаслідок російського вторгнення. З погляду на це міскантус є екологічною культурою.

27. Вже починаючи з другого року вирощування міскантусу СТОВ «Вікторія» матиме прибуток. Розмір цього прибутку, правда, буде мінімальним. Але через зниження витрат на догляд за культурою протягом вегетаційного періоду, та збільшення виручки від реалізації біомаси через її накопичення, прибуток зростатиме до 646,6 тис. грн з 1 га посіву цієї культури. Рентабельність вирощування міскантусу на 15-рік вирощування складатиме 19,48%. Отже, можна стверджувати, що вирощування міскантусу є економічно вигідним, екологічно доцільним та енергетично необхідним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 117-128.
2. Білявський В.М. Оптимізація процесу управління як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Вип. 42. С. 30–38. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-42-5>
3. Богданович О. Г. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. №1. С. 45–58.
4. Бойко В. І. Регіональні аспекти економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. *Агроінком*. 2017. № 9-10. С. 15-18.
5. Галаган Т.І., Еркан Д.А., Іщик Ю.М. Диверсифікація як спосіб підвищення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2024. №11. (електронне видання)
6. Гарафонова О. І., Василюк Н. Концептуальні підходи до процесу управління ефективністю діяльності бізнес-організацій. *Науковий журнал "ECONOMIC SYNERGY"*. 2022. Вип. 3(5). С. 27-37. URL: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-3>.
7. Городинська Д. М. Теоретичні основи управління ефективністю підприємствами як економічний процес. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. Харків, 2013. Вип. № 612. С. 49-55.

8. Давиденко Н. М. Оцінювання ефективності корпоративного управління акціонерними товариствами. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна*. 2011. Вип. 35. С. 108–111.
9. Давидов О.І. Моделі доданої вартості підприємств: економічний зміст та особливості побудови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 28. С. 167-172.
10. Добровольська О. В. Економічний механізм регулювання економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2017. № 17. С. 13-15.
11. Заходи ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання / Т.І. Галаган, Д.А. Еркан // Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, 03-04 жовтня 2024 р. Дніпро, ДДАЕУ, 2024. 252 с. С. 16-17
12. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К.: КНЕУ, 2011. – 528 с.
13. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2328 травня 2014 р). Львів : Ліга-Прес, 2014. 256 с. С. 140-143.
14. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 352 с
15. Лобас М. Г., Бойко В. І. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва як основний конкурентоспроможності. *Агроінком*. 2018. № 3-4. С. 23-27.

16. Лобова Н. В. Критерії економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2016. № 10. С. 65-68.
17. Лях Л. М. Визначення сутності фінансової ефективності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Полтавського державного с.-г. ін.-ту*. 2018. № 5. С. 102-104.
18. Макаренко П. М., Чіп Л. О. Показники оцінки економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 24. С. 35-39.
19. Малік М. Й. Економічні засади аграрних перетворень. *Економіка АПК*. 2019. № 8. С. 20-25.
20. Міскантус в Україні: К.: ТОВ «ЦП «Компрінт», 2019.– 256 с.
21. Морщенок Т. С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 1(01). С. 7-13.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_3.
22. Назаренко І. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. №3(76). С. 15-22.
URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39218/2/GEB_2022v76n3_Nazarenko_I-Economic_content_of_the_15-22.pdf.
23. Нечепурний Н. В. Теоретичні аспекти сутності економічного стану сільськогосподарського підприємства. *Економіка АПК*. 2019. № 6 С. 77-83.
24. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. №6. С. 190-195.
25. Петков О. І. Економічна ефективність підприємств та фактори впливу на неї. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Том 6, № 1.

С. 392-399. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ujae_2021_r01.pdf#page=392.

26. Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Миколаївського нац. ун-ту імені В. О. Сухомлинського*. Випуск №10. 2016. С. 452-456.

27. Погорелов С.М. Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства. *Вісник НТУ «ХПИ»*. – 2015. – №26 (1135)

28. Поліщук О. А. Теоретико-методологічні основи економічної ефективності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 8. С. 109-113.

29. Представники роду *Miscanthus* – високопродуктивні енергетичні рослини в Україні / Д. Б. Рахметов, Т. О. Щербакова, С. О. Рахметов та ін. // Матер. наук. конф. «Біологічні ресурси і новітні біотехнології виробництва біопалив». – К.: Фітосоціоцентр. – 2014. – С. 8-18.

30. Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії – Закон України №5485-VI, від 20.11.2012 р.

31. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року – Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність // Розпорядження КМУ №605-р від 18 серпня 2017 р.

32. Сокіл О. Г. Дослідження впливу чинників на економічну ефективність сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 1. С. 21-25.

33. Стимулювання відновлювальної енергетики в Україні / Посібник для інвесторів. К. Міжнародна фінансова корпорація, 2013. – 77 с.

34. Череп А. В., Стрілець Є. М. Ефективність як економічна категорія. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727>.

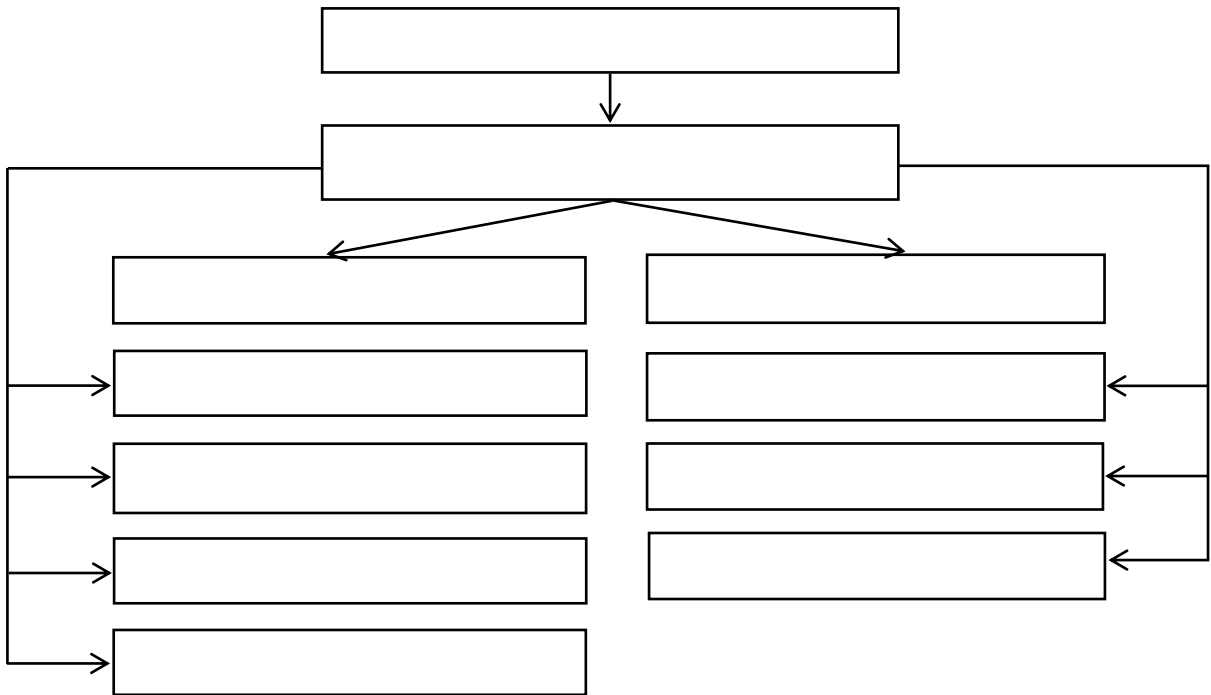
35. Шляга О. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf. 20.10.2024). С. 45-46.

36. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20, ч. 3. С. 174-177. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/38.pdf.

37. Sandhya M. Personnel policies. Economics discussion. URL: <https://www.economicdiscussion.net/human-resource-management/personnel-policies/personnel-policies/32440> (дата звернення: 10.10.2024).

38. YouControl Market blog (2024). Zakryttia FOPiv v Ukraini zroslo na 54%, a kompanii – na 15% [Closure of FOPs in Ukraine increased by 54%, and companies – by 15%]. Available at: <https://blog.youcontrol.market/zakryttia-fopiv-v-ukrayini-zroslo-na-54-a-kompanii-na-15/>.

ДОДАТКИ

Джерело: складено автором

Економічна ефективність вирощування біомаси міскантусу

Показник	Рік вегетації														
	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й	10-й	11-й	12-й	13-й	14-й	15-й
Збір сировини за наростаючим принципом, т/га	6,0	16,0	36,0	61,0	86,0	111,0	136,0	161,0	186,0	211,0	236,0	260,0	286,0	311,0	336,0
Витрати на вирощування сировини, тис. грн./га	30,1	39,0	49,30	61,1	73,0	84,9	96,78	108,4	120,3	132,1	144,0	155,9	167,7	179,6	191,4
Витрати на 1 т сирової маси, грн.	5099,7	2452,7	1371,4	1003,0	849,1	764,6	711,1	674,3	647,4	626,9	610,7	597,6	586,7	577,7	570,0
Витрат всього на 1 т міскантусу подрібненого, грн.	6130,7	3189,6	1988,0	1578,7	1407,7	1313,9	1254,4	1213,6	1183,6	1160,9	1142,9	1128,3	1116,3	1106,1	1097,6
Виручка від реалізації, тис. грн.	17,1	46,3	104,6	177,3	250,1	323,0	395,9	468,7	541,4	614,3	687,1	759,9	832,7	905,5	987,4
Прибуток на 1 га, тис. грн.	-15,4	0,7	40,3	90,9	141,4	191,9	242,4	292,9	343,4	394,0	444,4	495,0	545,6	596,0	646,6
Рівень рентабельності, %	-4,72	1,5	6,28	10,5	13,0	14,63	15,80	16,67	17,34	17,88	18,32	18,68	18,99	19,26	19,48

Джерело: розраховано автором